

DENDROLOGIE LES 7: struiken & kruidachtigen

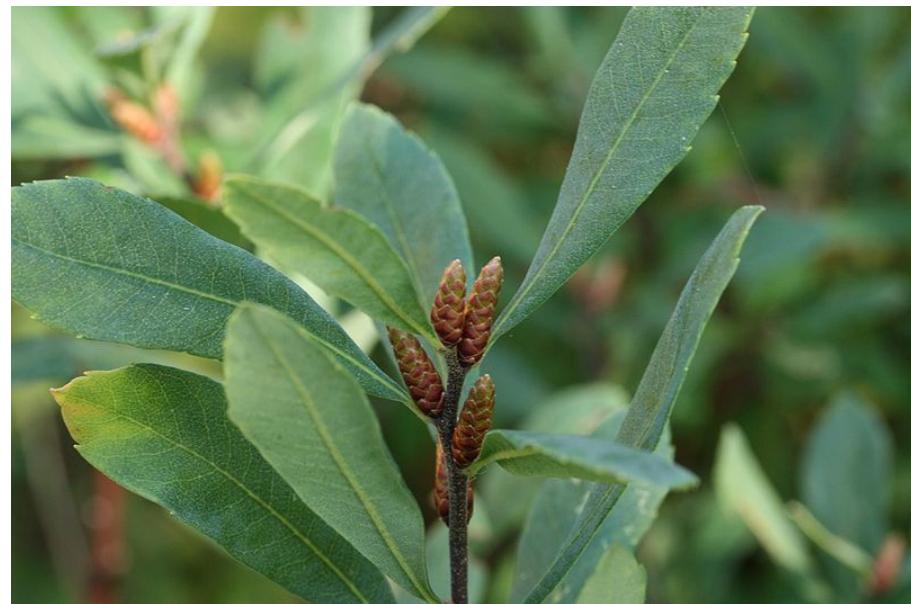
1

- wilde gagel
- gewone brem
- hondsroos
- peterselievlier
- klimop
- wilde kamperfoelie
- braam
- struikhei
- gewone dophei
- grote brandnetel
- pitrus
- zevenblad
- kleefkruid
- pijpenstrootje
- bochtige smele
- gladde witbol
- blauwe bosbes
- witte klaverzuring
- lelietje-van-dalen
- brede wespenorchis
- dalkruid
- gewoon vingerhoedskruid
- gewone ereprijs
- slanke sleutelbloem
- stengelloze sleutelbloem
- kleine maagdenpalm
- robertskruid
- speenkruid
- gevlekte aronskelk
- muskuskruid
- look-zonder-look
- gele dovenetel
- gewone salomonszegel
- bosanemoon
- wilde hyacint
- daslook
- éénbes
- bosbingelkruid
- bosgierstgras
- grote keverorchis
- adelaarsvaren
- tongvaren
- gewone dotterbloem
- gele lis

Wilde gagel

2

- *Myrica gale* L.
- Syst: O. Fagales - fam. Myricaceae
- Eigenschappen
 - struik < 2m
 - blad
 - klein, lancetvormig
 - fijn getand
 - geurend bij kneuzing
 - fijne gele katjes, geurend
- Standplaats
 - natte, zure, venige grond
 - heidevelden, moerasbossen, laagveenmoerassen, duinen

Gewone brem

3

- *Cytisus scoparius* L.
- Syst: O. Fabales - fam. Fabaceae

□ Eigenschappen

- struik < 2,5 m
- blad
 - fijn
 - handvormig samengesteld
- bloemen: geel
- peulvruchten

□ Standplaats

- zeer algemeen
- vooral op zure zandgrond, heidevelden, in duinen

Hondsroos

□ *Rosa canina* L.

□ Syst: O. Rosales - fam. Rosaceae

□ Eigenschappen

- lage tot vrij hoge struik, stekels
- blad:
 - deels 5-, deels 7-tallig, geen appelgeur
- bloem:
 - zachtroze
- vrucht:
 - oranjerode bottel

□ Standplaats

- bodemvaag (niet op uitgesproken voedselarme bodems)
- heggen, mantelvegetatie (eiken-haagbeukenbossen & essen-iepenbossen), bovenste rand broekbossen, duinen

Peterselievlier

5

- *Sambucus nigra* var. *laciniata* L.
- Syst: O. Dipsacales - fam. Adoxaceae
- Eigenschappen
 - oude cultuurvorm van gewone vlier
 - habitus zoals gewone vlier
 - blad:
 - dubbel tot drievoudig geveerd
- Standplaats
 - zoals gewone vlier

Klimop

6

- *Hedera helix L.*

- Syst: O. Apiales - fam. Araliaceae

- Eigenschappen

- klimplant: zelfhechtend

- immergroen

- blad

- vegetat.: handvormig, 3 à 5-lobbig

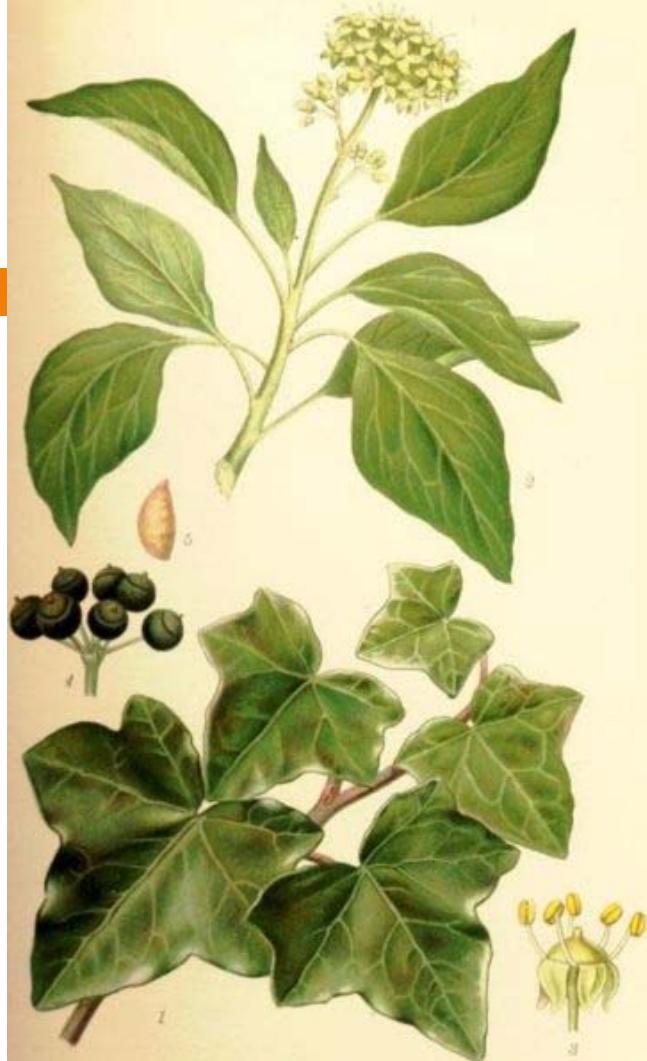
- generat.: ovaal, gepunt

- bloemen: groene bollen

- Standplaats

- vochtige, voedselrijke grond

- langs muren en tegen bomen

Wilde kamperfoelie

7

- *Lonicera periclymenum* L.
- Syst: O. Dipsacales- fam. Caprifoliaceae
- Eigenschappen
 - klimplant: rankend
 - blad
 - eivormig gepunt, 4-6 cm
 - gaafrandig
 - nieuwe stengel: vaak rood aangelopen
 - bloemen: wit, tweelippig, geurig
 - rode bessen
 - fanerofyt (knoppen boven grond)
- Standplaats
 - vrij zure tot matig voedselrijke grond
 - lichte of halflichte plaatsen in bossen
 - struweel, heggen en kreupelhout

Braam

- *Rubus* spp.
- Syst: O. Rosales - fam. Rosaceae
- Eigenschappen
 - ▣ soortenzwerm (> 600 soorten)
 - hybridisatie
 - gewone braam (*R. fruticosus*), framboos, dauwbraam, ...
 - ▣ stengels gestekeld
 - ▣ witte bloemen (mei-sept) in tuilen
 - ▣ braambessen
 - ▣ fanerofyt
 - ▣ bescherming bomen tegen vraat
 - ▣ overwoekert gemakkelijk bij plotse vrijstelling
- Standplaats
 - ▣ bosgebieden, heggen & houtkanten

E. Hallier, 1886

Struikhei

9

□ *Calluna vulgaris* (L.) Hull

□ Syst: O. Ericales - fam. Ericaceae

□ Eigenschappen

- altijdgroen struikje, tot 1 m

- blad:

- miniem, schubachtig
 - kruisgewijs tegenoverstaand

- bloem:

- paars, viertallig
 - geurig
 - fijn

□ Standplaats

- stikstof- en fosforarme bodem, gevoelig voor bemesting

- heide, voedselarme naaldbossen

Gewone dophei

10

- *Erica tetralix* L.
- Syst: O. Ericales - fam. Ericaceae

□ Eigenschappen

- altijdgroene dwergheester, grijsachtig
- blad: klein, in kranzen van 4
- bloem:
 - vóór struikhei
 - urnvormig, roodachtig
 - groot

□ Standplaats

- van heidefamilie breedste scala aan standplaatsen: vrij droog tot zeer nat, zonnig tot tamelijk schaduwrijk
- droogtegevoeliger dan struikhei

Grote brandnetel

11

- *Urtica dioica* L.
- Orde: Rosales – Fam.: *Urticaceae*

□ Eigenschappen:

- hoogte: 0,3 – 2,5 m
- enkelvoudig, gezaagd blad
- kleine, groene aren
- brandharen: stengel + bladeren
- kruipende rhizomen (geel)
- wortelstok (geofyt)

□ Standplaats:

- nutriëntrijke (P!), vochtige gronden op beschaduwde plaatsen
- wegbermen, braakgronden, bosranden, jonge bossen (vb. jonge populier)

Pitrus

12

□ *Juncus effusus* L.

□ Syst: O. Poales - fam. Juncaceae

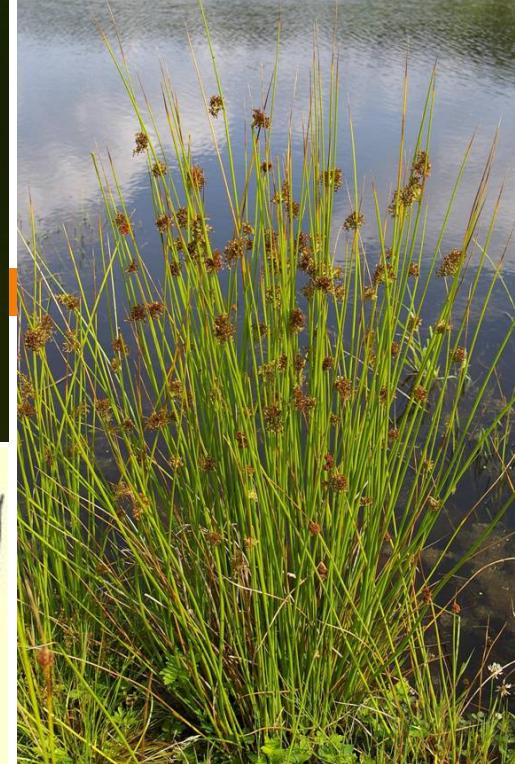
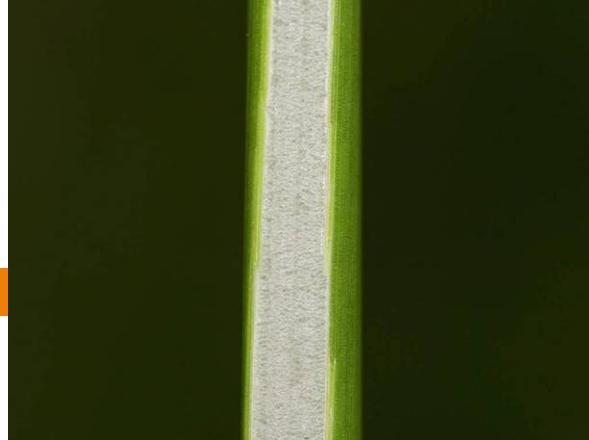
□ Eigenschappen

- middelhoge (tot 1 m) zomerbloeier
- in dichte, omvangrijke pollen
- wortelstok
- blad:
 - glad & olijfgroen met merg (! vs. veldrus)
 - aan de voet bruine scheden

□ Standplaats

- vochtige, matig tot sterk zure bodems, dikwijls met schommelende waterstanden
- indicator voor bodemcompactie, dikwijls teken dat biotoop uit evenwicht is
 - verstoring van waterhuishouding, bemesting voedselarm milieu, betreding en bij uitbreiding voor
- laaggelegen weilanden en in broek-, bron- en beekbossen

Zevenblad

13

□ *Aegopodium podagraria* L.

□ Syst: O. Apiales - fam. Apiaceae

□ Eigenschappen

□ veget: 20 cm; generat.: 30-90 cm

□ blad:

- 3xdrietallig of 1xdrietallig + 2xtweetallig

- bladslippen: eirond-elliptisch, gezaagd

□ stengel: gegroefd

□ bloem:

- wit scherm

- juni-juli

□ rizomen (uitlopers), geofyt

□ Standplaats

□ vochtige bossen, heggen, bosranden

□ nitrofiel

□ competitor

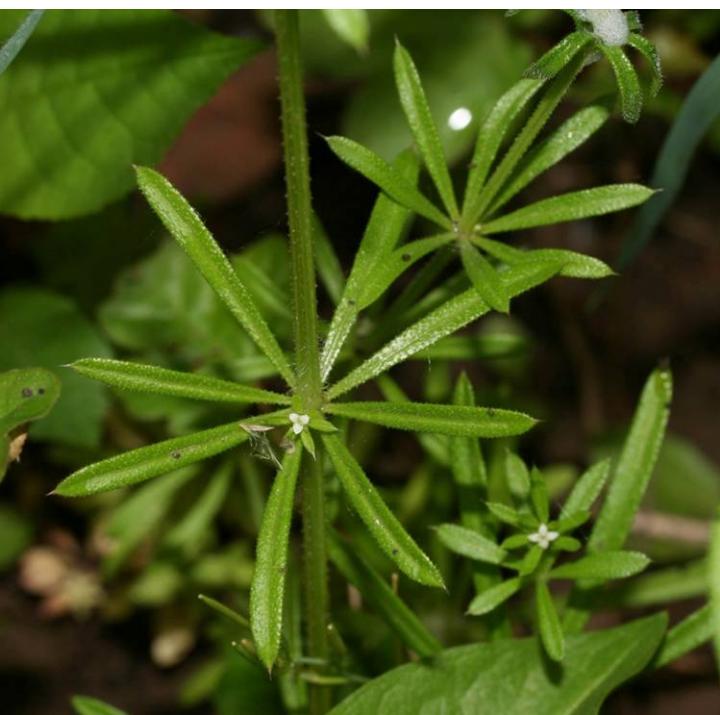
Kleefkruid

14

- *Galium aparine* L.
- Syst: O. Rubiales - fam. Rubiaceae

- Eigenschappen
 - 15-100 cm
 - blad:
 - fijn, enkelvoudig
 - schijnbaar in kransen v 4-12
 - ‘klevend’
 - zaad: harige bolletjes
- Standplaats
 - bossen op rijke, vochtige bodem
 - nitrofiel

Pijpenstrootje

15

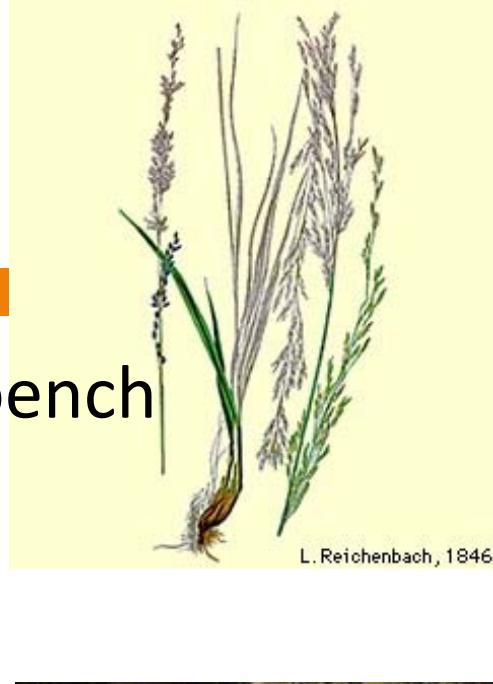
- *Molinia caerulea* (L.) Moench
- Syst: O. Poales - fam. Poaceae

□ Eigenschappen

- < 1.2 m
- dichte pollen
- fijne, stijve halmen,
- pluimen: 5-50 cm
- blad: 10-50 cm (<70)

□ Standplaats

- heidevelden en bossen op natte tot vochtige, zure zandgronden
- indicator voor wisselende grondwaterstand

Bochtige smeel

16

□ *Deschampsia flexuosa* (L.) Trin.

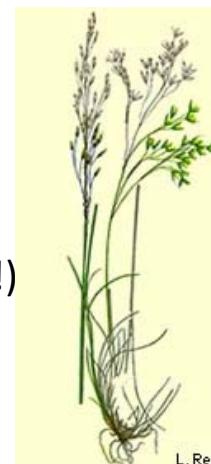
□ Syst: O. Poales - fam. Poaceae

□ Eigenschappen

- middelhoge plant met wortelstokken
- vaak massaal optredend
- in zon stengels rood
- blad: donkergroen & opgerold
- bloem:
 - begin zomer
 - pluim ijl & hoofdas kronkelig (naam!)

□ Standplaats

- vergrassing
- indicator van sterk zure, kalkloze, voedselarme, droge en doorlatende bodems
- best volle zon (o.a. heides), ook dennenbossen & berken-zomereikenbos

Gladde witbol

17

- *Holcus mollis* L.
- Orde: Poales - Familie: *Poaceae*
- Eigenschappen:
 - tot 90 cm
 - stengel: glad en kaal of behaard
 - blad:
 - gevouwen (2 rijen)
 - gaaf, lintvormige en enkelvoudig
 - behaard (zacht)
 - pluimvormige bloeiwijze:
 - wit: half beschaduwde plaatsen
 - roze – purper: zonnige plaatsen
 - rizomen, hemikryptofyt
- Standplaats
 - zure gronden in bossen, houtkanten, bermen, graslanden, akkers

Blauwe bosbes

18

□ *Vaccinium myrtillus* L.

□ Syst: O. Ericales - fam. Ericaceae

□ Eigenschappen

- bladverliezende dwergheester

- groene, assimilerende twijgen

- blad:

- eirond, gezaagde rand

- bloem:

- vijftallig

- vrucht:

- glanzend, zwart-blauw, berijpt

□ Standplaats

- zure, min of meer droge bodem, matige schaduw

- bossen op voedselarme grond (zomereik-berkenb, broekb)

- oudbosplant

Witte klaverzuring

19

- *Oxalis acetosella* L.
- Syst: O. Geraniales - fam. Oxalidaceae

□ Eigenschappen

- 5-15 cm
- blad (\approx klaver):
 - kransstandig
 - omgekeerd hartvormig
- bloem:
 - wit, rood geaderd
 - alleenstaand
- wortelstok

□ Standplaats

- bossen met lichtzure humus; rottende boomstronken
- oudbosplant

Lelietje-van-dalen/meiklokje

20

□ *Convallaria majalis* L.

□ Syst: O. Liliales - fam. Liliaceae

□ Eigenschappen

□ 10-20 cm

□ blad:

- lancetvormig, rechtopstaand

- lange bladsteel

- 2 per stengel

□ bloem:

- klein, witte 'belletjes'

- welriekend

□ rode bessen

□ wortelstok

□ Standplaats

□ voorjaarsflora; oudbosplant

□ droge bossen met ruwe, niet-zure humus

Brede wespenorchis

21

- *Epipactis helleborine* (L.) Crantz
- Syst.: O. Orchidales - fam. Orchidaceae
- Eigenschappen:
 - 20-80 cm
 - blad:
 - breed eirond
 - a voet plots versmald
 - 5-15 cm
 - bloem
 - groen, wit, geel of rood
 - hangende tros
 - wortelstok
- Standplaats:
 - bossen met milde humus, bosranden, duinen
 - vaak langs verharde boswegen

Dalkruid

22

□ *Maianthemum bifolium* (L.) F.W. Schmidt

□ Syst.: O. Liliales - fam. Liliaceae

□ Eigenschappen:

□ 8-15 cm

□ blad:

■ spits, eirond

■ hartvormige bladvoet

■ twee bladeren ad bloemstengel

□ wortelstok

□ bloem:

■ wit, in tros

■ mei-juni

□ Standplaats:

□ matig voedselarme bodems in bos & bosrand

□ oudbosplant

Gewoon vingerhoedskruid

23

- *Digitalis purpurea* L.
- Syst.: O. Scrophulariales - fam. Scrophulariaceae

□ Eigenschappen:

- tot 1,5 m
- lichtpurperen bloemtoorts
- blad:
 - lancetvormig, gekarteld
 - viltige onderzijde
- bloem: roos-paars klokje, gevlekt
- stengel: grijsviltig

□ Standplaats:

- zeer algemeen; in bossen, op gekapte plekken in het bos (zaadbank)

Gewone ereprijs (& bosereprijs)

24

- *Veronica chamaedrys* (& *V. montana*)
- Syst.: O. Scrophulariales - fam. Scrophulariaceae

□ Eigenschappen:

- 20-60 cm
- bloem: azuur- of bleekblauw
- blad: eirond, grofgetand, gesteeld
- *V. chamaedrys*: stengel behaard in 2 overlangse lijnen
- *V. montana*: bladeren langgesteeld

□ Standplaats:

- *V. chamaedrys*: zeer algemeen; heggen, bermen, open bossen, kapvlakten, droge graslanden
- *V. montana*: elzen- & essenbossen; oudbosplant

Slanke sleutelbloem

25

- *Primula elatior* (L.) Hill
- Syst: O. Ericales - fam. Primulaceae

□ Eigenschappen

- lage tot middelhoge voorjaarsbloeier (maart-mei)
- blad:
 - behaard & in een rozet
- bloem:
 - langgesteeld scherm v 1-20 knikkende bloemen
 - citroengeel (*P. veris* (gulden sb)): donkergeel m oranje vlekken

□ Standplaats

- vochthoudende tot vrij natte bodem, matige schaduw,
 - bevoordeeld door hakhoutcultuur
- eiken-haagbeukenbos, vogelkers-essenbos, oudbosplant

P. veris

Stengelloze sleutelbloem

26

- *Primula vulgaris* Huds.
- Syst: O. Ericales - fam. Primulaceae

□ Eigenschappen:

- lage (15 cm) voorjaarsbloeier (maart-meい)
- blad:
 - behaard & in een rozet
- bloem:
 - korte steel
 - bleekgeel, bloemkroon groter dan bij slanke sleutelbloem
- rodelijstsoort

□ Standplaats:

- gelijkaardig aan slanke sleutelbloem
- oudbosplant & stinzenplant

Kleine maagdenpalm

27

□ *Vinca minor* L.

□ Syst: O. Gentianales - fam. Apocynaceae

□ Eigenschappen

□ laag: kruipende stengels (uitlopers)

□ altijdgroen

□ blad:

■ tegenoverstaand, leerachtig & gaafrandig

■ niet behaard (vs. grote maagdenpalm)

□ bloem:

■ violetblauw (3-4 cm; kleiner dan grote maagd.)

□ Standplaats

□ eiken-haagbeukenbos

□ oudbosplant & sierplant

□ matige beschaduwing, vochthoudende & min of meer voedselrijke bodems

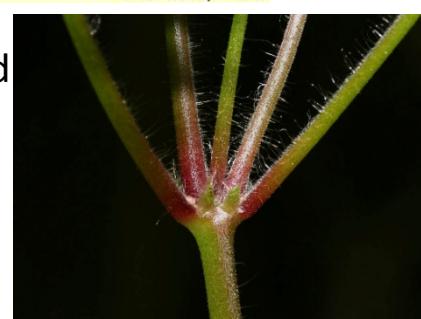
Robertskruid

28

- *Geranium robertianum* L.
- Syst.: O. Geranales - fam. Geraniaceae
- Eigenschappen
 - ▣ 10-60 cm
 - ▣ blad:
 - 3 tot 5-tallig, dubbel veerspletig
 - sterk geurende bladsteel
 - ▣ stengels:
 - wijd vertakt, met klierharen, vaak rood gekleurd
 - ▣ bloemen:
 - roze
 - vruchtbeginsel lang gesnaveld = ooievaarsbek
 - bloei: mei-oktober
- Standplaats
 - vochtige, voedselrijke en beschaduwde plaatsen

E. Hallier, 1885

Speenkruid

29

- *Ranunculus ficaria* L.
- Syst: O. Ranunculales - fam. Ranunculaceae
- Eigenschappen:
 - laagblijvende (0.30 m) voorjaarsbloeier (maart-meい)
 - in grote pollen
 - wortels opgezwollen: reserveorganen
 - sterft af in de voorzomer (maar geofyt)
 - blad: glanzend donkergroen, hartvormig, gekarteld tot gaafranding
 - bloem: > 5 (meestal 8) gele kroonbladeren
- Standplaats:
 - beschaduwde plaatsen op vochtige, voedselrijke grond
 - rivierbegeleidende loofbossen
 - geen stagnerend water

Gevlekte aronskelk

30

- *Arum maculatum* L.
- Syst.: O. Arales - fam. Araceae

□ Eigenschappen:

- 15-40 cm
- blad:
 - al dan niet donker gevlekt
 - tot 20 cm
- bloeikolf:
 - gele of paarse kolf
 - lang, geel schutblad
 - april-meい
- knol (geofyt)

□ Standplaats:

- op basische bodems met milde humus
- essenbossen, vochtige eikenbossen, beukenbossen

Muskuskruid

31

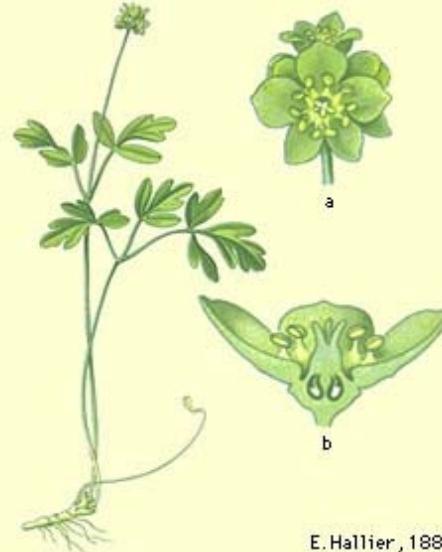
- *Adoxa moschatellina* L.
- Syst.: O. Dipsacales- fam. Adoxaceae

□ Eigenschappen:

- 4-20 cm
- blad
 - dubbel 3-tallig
 - stomp afgeronde top
- bloem:
 - geel- tot lichtgroen
 - kubusvormig hoofdje (dobbelsteen)
 - met 4-7 bloemen
- wortelstok (geofyt)

□ Standplaats:

- vochtige, matig voedselrijke loofbossen
- beekoevers

Look-zonder-look

32

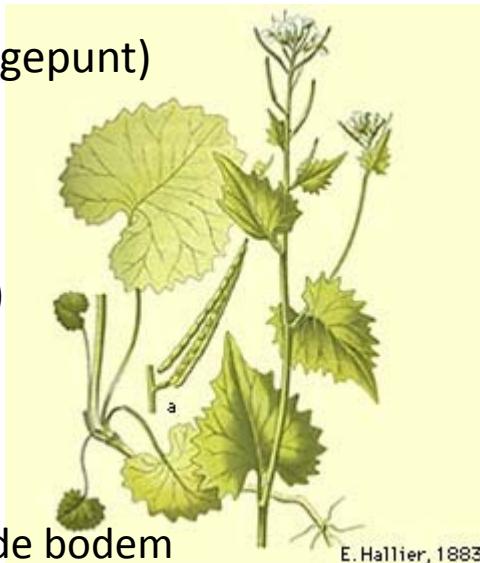
- *Alliaria petiolata* (Bieb.) Cavara & Grande
- Syst: O. Brassicales - fam. Brassicaceae

□ Eigenschappen

- middelhoge tot hoge voorzomerbloeier, tweejarig
- blad:
 - lang gesteeld & hartvormig (gepunt)
 - geur!
- bloem: wit
- vrucht: lijnvormig
- hemikryptofyt (winterknoppen)

□ Standplaats

- lichte beschaduwing
- voedselrijke, losse, vochthoudende bodem
- zoomvegetatie & lichte, kruidenrijke loofbossen

Gele dovenetel

33

- *Lamium galeobdolon* L. (L.)

- Syst: O. Lamiales - fam. Lamiaceae

- Eigenschappen

- 15-60 cm

- blad (≈ brandnetel):

- eivormig

- getand

- gele lipbloemen

- wortelende uitlopers

- Standplaats

- bossen met niet zure humus, bosranden, kapvlakten, vochtige hellingen

- oudbosplant

Gewone salomonszegel

34

- *Polygonatum multiflorum* (L.) All.
- Syst: O. Asparagales - fam. Asparagaceae

□ Eigenschappen

- middelhoge kruidachtige plant met buigende stengel
- blad: in twee rijen
- bloem: trosjes van twee- tot vijf, wit-groen
- vrucht: eerst groen, nadien blauwzwart
- wortelknol (geofyt)

□ Standplaats

- min of meer voedselrijk, niet te nat of te droog
- loofbossen, houtwanden, onder heggen
- oudbosplant

Bosanemoon

35

- *Anemona nemorosa* L.
- Syst: O. Ranunculales - fam. Ranunculaceae
- Eigenschappen:
 - 10-25 cm
 - blad:
 - handvormig, diep ingesneden
 - 3 per stengel
 - bloem:
 - witte kelk(!)bladen, soms paars-roze
 - 1 per stengel
 - wortelstokken (geofyt)
- Standplaats
 - oudbosplant
 - voorjaarsflora in niet sterk zure bodems

Wilde hyacinth

36

- *Hyacinthoides non-scripta* (L.) Chouard ex Rothm.
- Syst: O. Asparagales - fam. Asparagaceae

□ Eigenschappen

- lage tot middelhoge voorjaarsbloeier (april-mei)
- blad:
 - twee of meer, aan de voet ontspringend
 - breed lijniformig
- bloem: violetblauw, in tros
- wortelknol (geofyt)

□ Standplaats

- vochthoudende, humeuze, tamelijk voedselrijke maar meestal kalkarme bossen
- loofbos met zomereik, gladde iep en/of gewone esdoorn, soms ook met beuk
- oudbosplant

Daslook

37

□ *Allium ursinum* L.

□ Syst: O. Asparagales - fam. Alliaceae

□ Eigenschappen

- middelhoog
- in pollen, soms grote groepen
- blad: lancetvormig-elliptisch, versmallend nr steel
- bloem: wit, in scherm
- geur!
- wortelknol (geofyt)

□ Standplaats

- voedsel- en humusrijke bossen, vrij vochtig
- oudbosplant & stinzenplant

A. Masclef, 1891

Eénbes

38

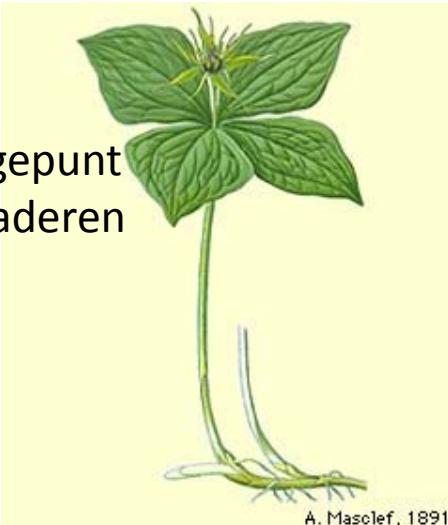
- *Paris quadrifolia* L.
- Syst: O. Liliales - fam. Liliaceae

□ Eigenschappen

- 15-40 cm
- blad:
 - omgekeerd eirond, kort gepunt
 - 1 krans van 4 zittende bladeren
- bloem: 1, centraal
- bes: zwart
- wortelstok (geofyt)

□ Standplaats

- in loofbossen op vochthoudende tot vrij natte, matig voedselrijke gronden
- oudbosplant

Bosbingelkruid

39

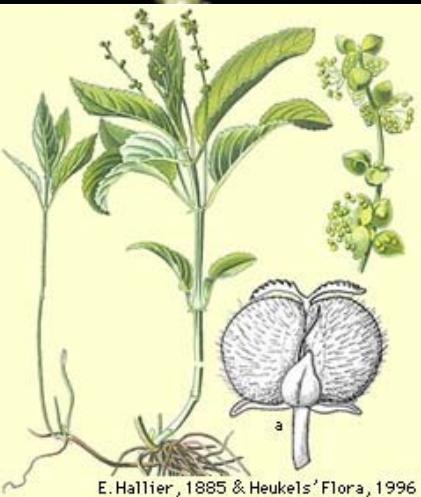
- *Mercurialis perennis* L.
- Syst.: O. Euphorbiales - fam. Euphorbiaceae

□ Eigenschappen:

- 10-40 cm
- onderaan bladloos
- blad:
 - behaard
 - tegenoverstaand
 - ovaal-lancetvormig
 - gelobde rand
- bloem (april-mei):
 - klein, groen
 - witte eindstandige aren
- wortelstok

□ Standplaats:

- bossen op rijke bodem
- oudbosplant

Bosgierstgras

- *Milium effusum* L.
- Syst: O. Poales - fam. Poaceae

□ Eigenschappen

- hoge tot zeer hoge (1.8 m) voorzomerbloeiier (mei-juni)
- korte wortelstok, losse pollen
- blad: breed, onderzijde naar boven gekeerd
- bloem:
 - ijle pluim, tot enige decimeters lang
 - vaak overhangende top

□ Standplaats

- rijpere loofbossen op rijkere gronden
- gierstgras-beukenbos & eiken-haagbeukenbos
- oudbosplant

Grote keverorchis

41

- *Listera ovata* (L.) R. Brown
- Syst.: O. Orchidales - fam. Orchidaceae

□ Eigenschappen:

- 20-60 cm
- blad
 - breed (tot 10 cm)
 - 2: tegenover elkaar staand
 - evenwijdige nerven
- bloem
 - roodachtig groen
 - in een aar
 - bloei: mei-juni
- wortelstok (geofyt)

□ Standplaats:

- op basenrijke bodem
- vochtige bossen, bosranden, heggen
- oudbosplant

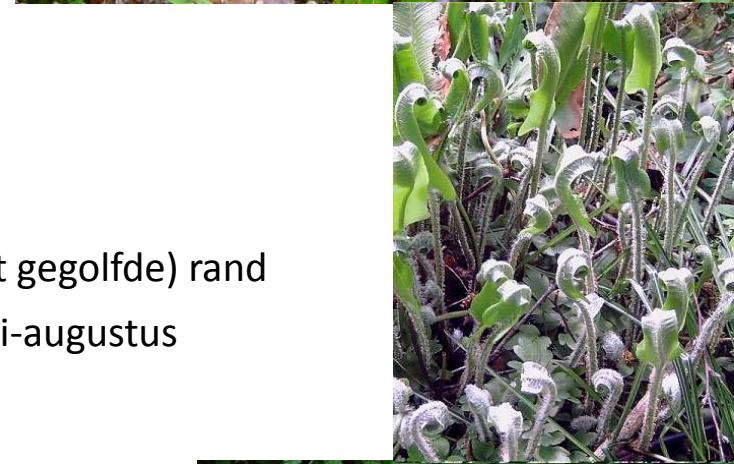
Adelaarsvaren

42

- *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn
- Syst: O. Filicales - fam. Dennstaedtiaceae
- Eigenschappen
 - zeer hoge plant
 - diepe, sterk vertakte wortelstokken
 - blad:
 - heel groot, driehoekig van vorm; drieveerdig geveerd
 - gaafrandig
 - veel, slecht verterend strooisel
- Standplaats
 - oudbosplant op arme bodems
 - open, tamelijk mineralenrijke plekken in het bos
 - enkel tot volle wasdom op kalk- en voedselarme grond met ruwe humus
 - probleem voor natuurlijke verjonging!

Tongvaren

□ *Asplenium scolopendrium* L.

□ Syst.: O. Filicales - fam. Aspleniaceae

□ Eigenschappen

- 15-60 cm

- blad:

- tongvormig, glanzend, leerachtig, gave (soms licht gegolfde) rand
- sporen: sporangiënhoopjes langs de zijnenerven, juli-augustus
- wintergroen

- wortel:

- korte rechtopstaande wortelstok met (paars)bruine schubben

□ Standplaats

- beschaduwde, vochtige tot natte plaatsen op muren
- onder struikgewas en op dood hout in bossen

Gewone dotterbloem

44

- *Caltha palustris* L.
- Syst: O. Ranunculales - fam. Ranunculaceae

□ Eigenschappen

- 45-60 cm
- blad:
 - rond tot niervormig
 - dik, wasachtig
- bloem:
 - fors (2-5 cm), geel
 - 5 (4-9) kroonbladen
- helofyt (winterknoppen onder water)

□ Standplaats

- randen van sloten, beken, weilanden; natte loofbossen
- indicatorsoort essen-elzenbos en wilgenvloedbos

Gele lis

- *Iris pseudacorus* L.
- Syst: O. Asparagales - fam. Iridaceae

□ Eigenschappen:

- middelhoge tot hoge (1.2 m) voorzomerbloeiier (mei-juli)
- blad: blauwgroen, lijniformig
- bloem: geel, ongeveer 10 cm in doorsnede

□ Standplaats:

- moeras- en oeverplant, op alle bodemtypes, ontbreekt enkel in uitgesproken voedselarm water
- voornamelijk halfschaduw
- rietland, vochtig hooiland, elzen- en wilgenbroekbos, bronbos (vogelkers-essenbos)